

РЕФЛЕКСИВНЕ БАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЧЕСНОСТІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Орлова Ю. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Модернізація української освіти, пере-/осмислення проблем розроблення й дотримання професійних стандартів (та їх правове врегулювання) та питання професіоналізації як безперервного процесу становлення особистості фахівця в науковій та освітній діяльності передбачає постановку основного акценту на впровадження принципів академічної доброчесності у процес навчання і оцінювання як невід'ємної частини професійних обов'язків викладача і визначального чинника усієї освітньої траєкторії студента в університеті та за його межами. Формування цілісної системи підготовки наукових та професійних кадрів завбачає культивування поваги до інтелектуальної власності, що міститься у комплексному понятті академічної досконалості.

Процес академічної інтерналізації особистості має розпочинатись із засвоєння нормативно-правових принципів та засадничих цінностей академічної доброчесності, серед яких фундаментальними є чесність (як основа довіри), довіра та повага (яку взаємно поділяють всі члени академічної спільноти), справедливість (у викладанні та оцінюванні освітніх та наукових досягнень) та відповідальність (яку повинні нести всі члени академічної спільноти, що дозволить забезпечити підзвітність, супротив неправомірним діям та ін.) [5].

В українському освітньому просторі є чимала кількість тих, хто має сумнів в необхідності інституціалізації академічної чесності в ЗВО. Дехто взагалі вважає академічну доброчесність міфічною концепцією, а боротьбу за її утвердження своєю імплементациєю презумпції недовіри у академічному середовищі (М. Дойчик, О. Доренський, В. Сацик) [3]. На нашу думку, публічне утвердження академічної доброчесності є не медіаманіпуляцією, а пріоритетним інструментом впливу на індивідуальні та, як наслідок, суспільну свідомість. Академічна відповідальність не є юридичною відповідальністю, але є відповідальністю перед академічною спільнотою за порушення її

етичних норм. Водночас, акцентуаційною нормою має стати застосування в академічному просторі різних форм та методів інформаційно-просвітницької та організаційної діяльності, а не застосування дисциплінарних заходів. Серед прийнятних видів академічної відповідальності вважаємо можливим створення Реєстру академічно недоброчесних осіб, що є потенційно цінним для роботодавців чи ЗВО для перевірки професійної компетенції кандидатур на окремі посади (зосібна, керівні) чи при прийомі на навчання.

Закон України Про освіту [2] визначає такі основні види порушень академічної доброчесності, як академічний плагіат, самоплагіат (дуплікація публікацій/наукових результатів; агрегування даних), академічна фабрикація (вигадування даних чи фактів), фальсифікація (свідома зміна чи модифікація вже наявних даних), списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання (свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти), несанкціонована співпраця (виконання робіт на замовлення). Порушенням етичних принципів академічної діяльності вважається й неспроможність реагувати та/або невжиття заходів реагування на виявлені порушення академічної доброчесності.

У викладанні сьогодні необхідно орієнтуватися на впровадження мінімальної рамки тлумачення змісту академічного плагіату. Отже, його утилітарним визначенням є свідоме привласнення авторства, відтворення наукових (творчих) результатів інших осіб, копіювання фрагментів письмових робіт та повних текстів; ідей, даних, моделей, ілюстрацій без належних покликань і задля проходження певного оцінювання (отримання певної користі). На думку А. Мельниченка, однією з головних причин існування та поширення проявів феномену академічної нечесності є розповсюдження та узвичаєння імітації освітньо-наукової діяльності як особливого виду соціальної псевдоактивності [1, с. 108].

Варто зауважити, що головним критерієм визначення плагіату є привласнення не теми чи ідеї, а самотньої форми її висловлення – автентичного формулювання автором думки, авторського способу її представлення (Б. Буяк) [1, с. 136]. Зокрема, плагіатом не вважається використання певних тем та ідей через неможливість уникнення такого явища [там само], оскільки генерація нових ідей та опис наукових концепцій здійснюється саме завдяки вивченню та аналізу здобутків інших науковців. Варто застерігати студентів від тиражованого плагіату (покликання не на першоджерело, а на найчастіше використовуваний матеріал), застосування компіляції як плагіатної технології, академічної фабрикації (напр. покликання на вигадані

джерела інформації (Еггор 404), фальсифікації (напр. наведення свідомо змінених даних, викривленої інформації та самоплагиату (відсутність наукового результату, повторний аналіз раніше опублікованих даних без покликання на попередню публікацію).

Однією з основних помилок є встановлення факту наявності академічного плагиату виключно за результатами комп'ютерної перевірки текстів без подальшого фахового аналізу “групами з оригінальності” (авторський колектив відділу академічної безпеки) виявлених текстових збігів автоматично згенерованого звіту подібності. У разі виявлення відсотка запозичень, що не перевищує позначку у 30 пунктів, групою фахівців можуть бути надані рекомендації щодо доопрацювання таких академічних текстів. Всі тексти, що успішно пройшли антиплагиатну перевірку мають бути захищені копірайтом і не можуть бути використані надалі без дозволу власника.

Кожна галузь знань потребує належним чином проведену межу між плагиатом (навмисним чи ненавмисним) і неплагиатом. Втім, представники усіх галузей поділяють думку, що зазначення авторства в академічних текстах стає необхідним, присвоєння авторства є неприйнятним й умисним порушення загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм. Це стосується всіх типів джерел, а саме: текстів, рисунків, фрагментів музичних творів, математичних виразів, програмних кодів тощо. Відносно новим проявом наукової нечесності став кіберплагиат – використання запозичених результатів, які широко представлені в інтернет-мережі.

Спричинити застосування санкцій в академічній діяльності можуть і виявлені факти використання ШІ та пропозиції рерайтингу з метою генерації тексту з доволі високим рівнем унікальності, але виключно технічної. Серед основних ознак рерайту академічного тексту зазначимо такі: ненауковість (відсутність логічності, аргументованості, точності); надлишкова описовість та надмірна експресивність; чітко сформульовані неконкретні висновки, що також є ознакою застосування ШІ. Крім того, до можливих індикаторів використання ШІ А. Тахмазов відносить використання лексики, яка може не відповідати кваліфікаційному рівню студента та відсутність прямих цитувань та/або покликань там, де вони є необхідними. Неприйнятним в академічних текстах є покликання на інструменти штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, онлайн-платформи на основі ШІ (напр. Grammarly) або пошукові системи (напр. Google). Недозволеним є й застосування текстових модифікацій з метою підвищення відсотка унікальності. Серед таких засобів маскування неоригінальних текстів (що непомітно неозброєному оку) розповсюдженими є такі різновиди,

як змінені літери в тексті (використання кириличних літер замість латинських для написання англійських слів); приховані кольорові символи (під колір сторінки), спеціальні шрифти та символи (зайві пробіли, поділ слів навпіл), а також зображення, на якому приховано неоригінальний текст.

Академічний плагіат треба відрізнити від помилок цитування, найбільш типовими серед яких є відсутність лапок при використанні запозичених текстових фрагментів за наявності коректного покликання на джерело; покликання на інше джерело; неправильне оформлення покликання. Рекомендовано дотримуватись вимог оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел відповідно до Національного стандарту України або стиль, віднесений до рекомендованого переліку стилів оформлення списку покликань, зокрема звернути увагу на послідовність бібліографічних відомостей про джерело, розділові знаки для розділення зон бібліографічного опису.

Політика протидії порушенню правил академічної доброчесності визначає такі методи запобігання порушенням етичних принципів, як навчання студентів академічного письма; проведення тижнів “академічної доброчесності”; застосування у формулюванні завдань та екзаменаційних білетів дієслів із вищих шаблів таксономії Б. Блума для формулювання завдань та запитань, що програмують мисленнєву діяльність і низького, і високого рівня; аналітичне, а не відтворювальне формулювання завдань викладачами; розроблення та вчасне повідомлення здобувачів освіти про чіткі критерії оцінювання результатів навчання; опанування студентами такого способу комунікації, як публічний виступ, а також робота з покращення навичок самостійного створення студентами візуальних презентацій. Рекомендовано допомагати студентам із пошуком якісних джерел, давати приклади готових робіт, обговорювати приклади якісного та неякісного академічного письма; упродовж роботи студентів над текстом проводити проміжні перевірки чорнових варіантів письмових робіт, надавати відгук і рекомендації до тексту, або структурувати виконання роботи у часі із проміжними перевірками кожного етапу її підготовки [4]. Студенти можуть рецензувати роботи один одного згідно з наданими їм для цього критеріями оцінювання якості академічного тексту [там само].

Публічне утвердження принципів академічної доброчесності має стати дієвим інструментом забезпечення поваги до честі і гідності людини, продуктивною технологією формування ідеальної моделі якості середньої та вищої освіти і ключовою ознакою сильної академічної та корпоративної культури, що, зосібна, проявляється в незаперечному розумінні всіма членами академічної спільноти

необхідності дотримання етичних принципів та інституційних основ академічної діяльності.

Література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. К. : Таксон, 2016. 234 с.
2. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Садик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>
4. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>
5. Fundamental Values of Academic Integrity. URL: <https://academicintegrity.org/resources/fundamental-values>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-427-9-24>

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ PhD В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Павлова В. А.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
м. Дніпро, Україна*

Проблеми у сфері надання освітніх послуг на третьому (освітньо-науковому) рівні з'явилися ще на етапі пандемії COVID-19 і загострилися у зв'язку з воєнним нападом росії, що викликало необхідність пошуку прийнятних в таких умовах формах навчання. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про початок навчального року під час воєнного стану в Україні» [1] маємо розуміти, що заклади освіти визначають основними формами офлайн (традиційна), онлайн та *змішане навчання, як їх поєднання*.

Навчання за програмою PhD має свою специфіку, оскільки поєднує формування теоретичних знань і набуття практичних умінь та отримання наукового ступеня. Іншими словами, є інструментом в економіці знань і завдяки здібностям та інноваційності бачення на